

הכעס

1. רמב"ם יד החזקה - הלכות דעות פרק ב

... וכן הכעס מדה רעה היא עד למאד וראוי לאדם שיתרחק ממנה עד הקצה האחר וילמד עצמו שלא יכעוס ואפילו על דבר שראוי לכעוס עליו. ואם רצה להטיל אימה על בניו ובני ביתו או על הציבור אם היה פרנס ורצה לכעוס עליהן כדי שיחזרו למוטב יראה עצמו בפניהם שהוא כועס כדי לייסרם ותהיה דעתו מיושבת בינו לבין עצמו כאדם שהוא מדמה כועס בשעת כעסו והוא אינו כועס.

אמרו חכמים הראשונים כל הכועס כאילו עובד עבודת כוכבים ואמרו שכל הכועס אם חכם הוא חכמתו מסתלקת ממנו ואם נביא הוא נבואתו מסתלקת ממנו. ובעלי כעס אין חייהם חיים. לפיכך צוו להתרחק מן הכעס עד שינהיג עצמו שלא ירגיש אפילו לדברים המכעיסים וזו היא הדרך הטובה. ודרך הצדיקים הן עלובין ואינן עולבין שומעים חרפתם ואינם משיבין עושיין מאהבה ושומחים ביסורים ועליהם הכתוב אומר ואוהביו כצאת השמש בגבורתו:

1א. תלמוד בבלי מסכת יומא דף ס"ב

... לא איהו בעינן ולא אגריה בעינן. נפל להו פיתקא מרקיעא דהוה כתב בה אמת אמר רב חנינא שמע מינה חותמו של הקדוש ברוך הוא אמת. אותיבו בתעניתא תלתא יומין ותלתא לילואתא מסרוהו ניהליהו. נפק אתא כי גוריא דנורא מבית קדשי הקדשים. אמר להו נביא לישראל היינו יצרא דעבודת כוכבים שנאמר ויאמר זאת הרשעה. בהדי דתפסוה ליה אשתמיט ביניתא ממזייא ורמא קלא ואזל קליה ארבע מאה פרסי. אמרו היכי נעביד דילמא חס ושלום מרחמי עליה מן שמיא. אמר להו נביא שדיוהו בדודא דאברא וחפיוהו לפומיה באברא דאברא משאב שאיב קלא שנאמר ויאמר זאת הרשעה וישלך אתה אל תוך האיפה וישלך את אבן העופרת אל פיה ...

2. משנה מסכת אבות פרק ה

(יא) אַרְבַּע מְדוֹת בְּדַעוֹת. נוֹחַ לְכַעֵס וְנוֹחַ לְרַצוֹת, יָצָא שְׂכָרוֹ בְּהִפְסְדוֹ, קִשָּׁה לְכַעֵס וְקִשָּׁה לְרַצוֹת, יָצָא הַפְּסוֹד בְּשְׂכָרוֹ וְקִשָּׁה לְכַעֵס וְנוֹחַ לְרַצוֹת חֲסִיד. נוֹחַ לְכַעֵס וְקִשָּׁה לְרַצוֹת רָשָׁע.

2ב. ספר מגדל עוז ליעב"ץ - בית מדות - עליית האמונה

... אין רוע במדת הכעס ולא פחיתות וגנאי, כשישתמש בו כהוגן, אכן במקום ובענין הראוי הוא מתויב כמ"ש בס"ד. וכן הדבר בכל המדות כי בכלום יש טוב ורע מעורב, וצריכין בירור היטב הדק להפריד הטוב מן הרע שבהם, ולא יתחלפו להקרא טובות או רעות אלא בבחינת איזה יותר נוטה לטוב, ובמה שבה חלק גדול מהטוב ומעט מהרע, והאחרות שכנגדן יקראו רעות בנטותן יותר לרע, ובהיות בהן שעור מועט מהטוב:

(מב) ונשלים המשל במדת הכעס להזכירה לטוב ולגלות שבחה תועלתה וצרכו הגדול בעיתם ובענינים הראויים, כמו שכתוב טוב כעס משחוק, אמרו זרוק מרה בתלמידים. וצורבא מרבנן אורייתא מרתחא ליה...

2ג. רמב"ם יד החזקה - הלכות דעות פרק א

(ד) הדרך הישרה היא מדה בינונית שבכל דעה ודעה מכל הדעות שיש לו לאדם והיא הדעה שהיא רחוקה משתי הקצוות ריחוק שוה ואינה קרובה לא לזו ולא לזו לפיכך צוו חכמים הראשונים שיהא אדם שם דעותיו תמיד ומשער אותם ומכוין אותם בדרך האמצעית כדי שיהא שלם בגופו. כיצד לא יהא בעל חמה נוח לכעוס ולא כמת שאינו מרגיש אלא בינוני לא יכעוס אלא על דבר גדול שראוי לכעוס עליו כדי שלא יעשה כיוצא בו פעם אחרת.... ומצווין אנו ללכת בדרכים האלו הבינוניים והם הדרכים הטובים והישרים שנאמר והלכת בדרכיו:

3. עין איה ברכות א עמוד 30

סט. מנין שאין מרצין לו לאדם בשעת כעסו, שנאמר פני ילכו והניחותי לך, אי"ל הקב"ה למשה המתן עד שיעברו פנים של זעם ואניח לך.

הורנו, שכל המדות שחקק השי"ת בטבע האדם ונפשו, אין בהם אחת שתהיי רעה בהחלט, עד שהיתה טובה לנפש בהיותה נעדרת. כי הפועל הטוב פעל הכל לטוב, רק צריך שישתמש בכל אחת כשעתה וכמדתה. מזה יצא שאין לדחוק, אפי' המדה הרעה, יותר מדאי, באופן שלא לתן לה שום מקום. כ"א מקומה המצומצם ראוי לתן לה, ולהשתדל לתקנה. ע"כ בשעת כעס אין מרצין לו לאדם, שהאדם השלם ג"כ אפשר שיכעוס. ע"כ צריכה מדת הכעס להמצא, וראוי להרצות מיד, אבל לאמר שלא יהי אל הכעס שום מקום, מורה כאילו כח נברא בנפש להרע, זה לא ניתן להאמר, (ודברי החסיד במס"י פ' י"א, שכתב שמעלת הנקי המעולה היא שלא יעשה הכעס מעולם רושם בו כלל, צ"ע לעי"ד) ומכוון כפי מדת השלמות הראוי להאדם המעלה, יסד המנהיג העליון ית' בהנהגתו הכללית, שישנם כוחות שתכליתם דומה בכלל הבריאה כתכלית הכעס באדם...

4. תלמוד בבלי מסכת שבת דף קה"ב

המקרע בגדיו בחמתו והמשבר כליו בחמתו והמפזר מעותיו בחמתו יהא בעיניך כעובד עבודה זרה שכך אומנתו של יצר הרע היום אומר לו עשה כך ולמתר אומר לו עשה כך עד שאומר לו עבוד עבודה זרה והולך ועובד. אמר רבי אבין מאי קראה לא יהיה בך אל זר ולא תשתחוה לאל נכר איזהו אל זר שיש בגופו של אדם הוי אומר זה יצר הרע. לא צריכא דקא עביד למירמא אימתא אינשי ביתיה. כי הא דרב יהודה שליף מצבייתא, רב אחא בר יעקב תבר מאני תבירי, רב ששת רמי לה לאמתיה מוניני ארישא, רבי אבא תבר נכתמא.

רש"י שבת דף קה"ב

שליף מצבייתא - מן הבגד בחמתו, להראותם שהוא כועס ויגורו מלפניו:

מוניני - ציר של דגים קטנים:

נכתמא - כיסוי הכד:

5. ספר בראשית פרק ז

(ז) הלא אם תיטיב שאת ואם לא תיטיב לפתח חטאת רבץ ואליך תשוקתו ואתה תמשל בו.